

Lissabon-traktaten – kort og godt

Hovedlinierne i og baggrunden for Lissabon-traktaten

I sommeren 2005 stemte de nederlandske og franske vælgere nej til udkastet til forfatnings-traktat. EU stod dermed overfor en ny udfordring i arbejdet med at reformere EU's traktatgrundlag, der var indledt allerede samtidig med undertegnelsen af Nice-traktaten i februar 2001. Lissabon-traktaten er svaret på denne udfordring.

Lissabon-traktaten er blevet til med baggrund i den tænkepause, EU's stats- og regeringschefer indledte på topmødet i juni 2005. Tænkepausen førte til en bred debat i de enkelte medlemslande om Europa's udfordringer. I Danmark mundede tænkepausen ud i »borgernes dagsorden«, hvor Folketinget og en lang række bevægelser og organisationer stod bag et stort antal arrangementer som led i den offentlige debat.

Tænkepausen udløb i juni 2007, hvor EU's stats- og regeringschefer besluttede at indkalde en ny regeringskonference om udarbejdelsen af en ny EU-traktat, der fik arbejdstitlen »reform-traktaten«. Stats- og regeringscheferne fastlagde samtidig et præcist mandat for konferencen. Forhandlingerne blev afsluttet på topmødet den 18.-19. oktober 2007, hvor der opnåedes politisk enighed om den nye traktat. Traktaten blev underskrevet i Lissabon den 13. december 2007. I stedet for betegnelsen »reformtraktaten« følges traditionen, således at traktaten tager navn efter byen for undertegnelsen og derfor hedder »Lissabon-traktaten«.

Lissabon-traktaten markerer en afslutning på den fortsatte institutionelle reformproces, som EU har gennemgået siden Murens fald. I præamblen til Lissabon-traktaten hedder det, at traktaten er indgået med ønsket om »at fuldføre den proces, der blev indledt med Amsterdam-traktaten og Nice-traktaten med henblik på at styrke Unionens effektivitet og demokratiske legitimitet og forbedre sammenhængen i dens indsats«.

Hovedformålet med Lissabon-traktaten er at styrke beslutningsdygtigheden og handlekraften i det udvidede EU. Med Lissabon-traktaten effektiviseres samarbejdet særligt gennem en række institutionelle ændringer og ved strømlining af beslutningsprocedurerne. Samtidig fremhæver og styrker den nye traktat de demokratiske grundværdier, som EU-samarbejdet bygger på.

Lissabon-traktaten forbedrer endelig EU's muligheder for at kunne optræde mere sammenhængende udadtil. EU får således bedre rammer for at kunne påtage sig et større globalt ansvar og bidrage til en fredelig og retfærdig verdensorden. Tilsvarende styrkes samarbejdet om retlige og indre anliggender, navnlig det politi- og strafferetlige samarbejde. EU's muligheder for at bekæmpe terror og grænseoverskridende kriminalitet styrkes hermed.

Kun i begrænset omfang ændrer Lissabon-traktaten på bestemmelserne om øvrige politikområder. En vigtig præcisering er, at bekæmpelse af klimaforandringer eksplicit fremhæves som en vigtig del af EU's indsatsområde. Lissabon-traktaten indfører desuden en række nye, eksplicitte og samlende retsgrundlag om politikker, som EU allerede i dag har kompetence til at samarbejde om, bl.a. energipolitikken.

Et andet væsentligt formål med Lissabon-traktaten er at tydeliggøre det bærende princip i det europæiske samarbejde om, at EU kun har de kompetencer (beføjelser), som medlemslandene har tildelt Unionen. Kompetencer, der ikke er tildelt EU i traktaterne, forbliver hos medlemslandene. Det bliver klargjort, at kompetencer også vil kunne føres tilbage til medlemslandene. Endvidere præciseres det, hvor EU har enekompetence, hvor EU og medlemslandene deler kompetencen, og hvor EU kun har kompetence til at vedtage understøttende, koordinerende eller supplerende tiltag. I den sammenhæng fastslås det, at den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik udgør en særlige kompetencekategori. Dette samarbejde forbliver grundlæggende mellemstatsligt.

Det fremgår også af en ny traktatbestemmelse, at medlemskab af EU - naturligvis - er frivilligt for et land, og at et land kan melde sig ud, hvis det ikke længere ønsker at være medlem.

Siden oprettelsen af det europæiske samarbejde for 50 år siden har det været normalt, at udbygning af samarbejdet er sket ved at vedtage ændringstraktater, som fastlægger nyskabelserne i forhold til det eksisterende samarbejde. Lissabon-traktaten er netop sådan en ændringstraktat. Lissabon-traktaten ændrer således de grundlæggende EU-traktater på en række punkter, men den erstatter dem ikke. De to grundlæggende EU-traktater, som Lissabon-traktaten ændrer, er »Traktaten om den Europæiske Union« (EU-traktaten) og »Traktaten om oprettelse af Det